

Gaan we glyfosaat missen?

Over anderhalf jaar mogen gemeenten geen gebruik meer maken van landbouwbestrijdingsmiddelen zoals glyfosaat om trottoirs en bedrijventerreinen van onkruid te ontdoen. Is Nederland goed af met dat verbod? TEKST RENÉ DIDDE ILLUSTRATIE IEN VAN LAANEN

De Tweede Kamer stemde dit voorjaar in met het verbod op het gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen buiten de landbouw. Daardoor is per 1 november 2015 het populaire bestrijdingsmiddel glyfosaat – bekend onder de merknaam Round Up – taboe voor gemeenten. Jarenlang spotten zij dit middel op trottoirs en pleinen om ongewenst groen tegen te gaan.

Ook het gebruik van alle andere landbouwbestrijdingsmiddelen op verhardingen behoort dan tot het verleden; zelfs middelen op basis van azijnzuur of organische vetzuren gaan in de ban. Het verbod geldt ook voor bedrijventerreinen, sportvelden, campings en begraafplaatsen, zij het dat daar uitstel is tot november 2017.

Bedrijventerreinen zijn goed voor bijna de helft van het glyfosaatgebruik buiten de landbouw. Gemeenten verbruiken op verhardingen en sportterreinen ongeveer

een vijfde van het totaal. De Tweede Kamer wilde óók een verbod voor een veel grotere gebruiker van glyfosaat dan gemeenten, namelijk de particulier. Die neemt bijna een derde van het totaal af, om zijn stoepje en terras onkruidvrij te houden.

Dat privé-gebruik wordt inderdaad verboden, maar een verkoopverbod voor de particulier blijkt juridisch niet haalbaar. Voorlichting bij tuincentra moet de burger bewegen het gebruik te staken.

‘Bescherming van de menselijke gezondheid tegen vermijdbaar gebruik van chemische stoffen’, zo motiveert staatssecretaris Wilma Mansveld van Infrastructuur en Milieu het verbod. ‘Daarnaast heeft de verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater prioriteit. Beide zijn van levensbelang’, aldus Mansveld.

Met ‘vermijdbaar gebruik’, doelt zij op de beschikbaarheid van alternatieven: een scala aan niet-chemische bestrijdingsme-

thoden die de laatste jaren bij professionele hoveniers in zwang zijn gekomen. In het straatbeeld zijn karretjes verschenen die onkruid wegbranden, met stalen borstels te lijf gaan, of die loof met heet water of stoom bestrijden. Inmiddels wordt de helft van het verharde oppervlak in Nederland chemievrij beheerd.

DE VLAG UIT

Bij de brancheorganisatie van drinkwaterbedrijven die op rivierwater zijn aangewezen (RIWA), ging na het verbod de vlag uit. ‘Eindelijk gaat de waterkwaliteit in de Maas verbeteren’, zegt Harry Römgens, directeur van RIWA-Maas opgetogen. ‘Glyfosaat spoelt van het trottoir via het riool naar het rivierwater. Daar constateren wij regelmatig overschrijdingen van de Europese waternorm.’

Door met meer zorg te spuiten volgens het mede door Wageningen UR ontwikkelde >



protocol Duurzaam Onkruidbeheer op verharding (DOB) – bijvoorbeeld niet vlak voor een regenbui – zijn de overschrijdingen wel afgenomen, beaamt Römgens. ‘Maar niet voldoende. In 2012 constateerden we bij 20 van de 89 monsters Maaswater een overschrijding van de glyfosaat-norm. Norm is norm, punt uit. Daar hebben we ons aan te houden.’

NIET BETER AF

Water is de winnaar, stelt Corné Kempenaar, onderzoeker van Wageningen UR. ‘Maar de lucht, het klimaat en de burger zijn beslist niet beter af met het verbod op glyfosaat en de andere chemische middelen.’

Kempenaar, die al twintig jaar onderzoek doet naar duurzame onkruidbestrijdingsmethoden en onder meer het DOB-protocol ontwikkelde, vindt glyfosaat een ‘veilig en kosteneffectief middel’.

De milieuscore van niet-chemische bestrijding is niet al te best, aldus Kempenaar. ‘De brand-, stoom- en heetwater-methodes verbruiken veel energie, stoten relatief veel luchtvervuilende stoffen uit en dragen

daarmee bij aan de klimaatverandering. Dat blijkt uit levenscyclusanalyses van de Universiteit van Amsterdam (UvA).’ Die Amsterdamse studie is echter niet onomstreden. Volgens de Universiteit van Leiden is daarin verzuimd voor glyfosaat een aparte risicoanalyse uit voeren naar de rol van het middel in lokale waterecosystemen. De levenscyclusanalyse gaat voornamelijk in op de globale achtergrondconcentratie in het milieu.

Corné Kempenaar denkt niet dat dat tot een ander beeld had geleid. ‘Wie beweert dat glyfosaat ‘supergiftig’ is voor waterecosystemen, heeft ongelijk. Toxicologische rapporten zijn daar helder over’, aldus de onderzoeker. ‘Het klopt dat de EU-waternorm soms wordt overschreden, al tonen de metingen een duidelijke afname aan sinds de invoering van DOB. En die overschrijdingen kunnen nog verder omhoog door bijvoorbeeld binnen een straal van tien kilometer stroomopwaarts van drinkwaterinnamepunten geen glyfosaat te gebruiken. Voor de helderheid, de drinkwaternorm in de EU is gebaseerd op het principe ‘het hoort er niet in te zitten’, niet op een toxicologisch risico’, aldus Kempenaar.

APPELS EN PEREN

Na twintig jaar onderzoek verdient de markt duidelijkheid, vindt Bert van Loon, voorzitter van de branche van Niet Chemische-Onkruidbestrijding (Stichting NCO). ‘Ik heb een kruiwagen vol rapporten gelezen, maar men blijft appels met peren vergelijken. De discussie over waterkwaliteit wordt vermengd met die over CO₂-productie’, aldus Van Loon. Zijn organisatie, die de belangen van de branders, stomers en vegers behartigt, nam in 2012 deel aan het vooroverleg van de Levenscyclusanalyse-studie van de UvA. ‘Wij zagen geen meerwaarde in dat onderzoek’, aldus Van Loon. Niet-chemische technieken laten zich lastig vergelijken, vindt hij. ‘De ene techniek is de andere niet. Elke heeft zijn specifieke werking en effecten.’ Een verbod is gewoon beter, vindt hij. ‘Staatssecretaris Wilma Mansveld stimuleert daarmee innovatie en kennisoverdracht. We zien de afgelopen jaren



FOTO GUY ACKERMAN

CORNÉ KEMPENAAR,

onderzoeker Plant Research International, onderdeel van Wageningen UR

‘Wie beweert dat glyfosaat ‘supergiftig’ is voor waterecosystemen, heeft ongelijk’

al verbetering van technieken en kennis van de niet-chemische bestrijding. Voor elk probleem bestaat een chemievrije oplossing, zonder dat er regelgeving nodig is of controle’, aldus Van Loon. ‘Dus valt de balans gewoon beter uit voor de samenleving.’

Anders dan Van Loon meent Kempenaar dat er wel degelijk een goede milieuanalyse is te maken van alle varianten en combinaties van bestrijding. ‘Er zijn formules waarmee je kunt uitsplitsen welk deel van een machine moet worden toegerekend aan vegen, aan zwerfvuil verwijderen en aan onkruidbestrijding. Er was gewoon onwil om er met elkaar uit te komen.’

Die mening is ook Wilco Boender toegedaan. Hij is commercieel manager bij Verhey Integrale Groenzorg, een bedrijf dat al jaren werkt met zowel chemische als niet-chemische bestrijding. ‘We hebben grotere opleggers nodig om de heetwater- en heteluchtmachines ter plaatse te krijgen dan voor de quads met glyfosaat, en ze vergen ook meer in- en uitlaattijd. Het kost kortom veel energie en geld om de machines een uurtje op een terreintje te gebruiken.’

Alle gemeenten zullen zonder twijfel netjes



FOTO MARCEL VAN DEN BERGH

HARRY RÖMGENS,
directeur RIWA-Maas

‘Eindelijk gaat de waterkwaliteit in de Maas verbeteren’

‘Een verkoopverbod voor de particulier is juridisch niet haalbaar’



FOTO HARMEN DE JONG

WILCO BOENDER,
commercieel manager bij Verhey Integrale Groenzorg

‘Glyphosaat is gewoon een goed en milieuvriendelijk middel en het verbod is onzin’

overstappen op chemievrije bestrijding, verwacht Boender, maar hij is bang dat eigenaars van bedrijventerreinen kleine hoveniers zullen inschakelen die illegaal



FOTO MCO

BERT VAN LOON,
voorzitter branche van Niet-Chemische Onkruidbestrijding

‘Voor ieder probleem bestaat een chemievrije oplossing, zonder dat er regelgeving nodig is of controle’

glyphosaat blijven gebruiken. ‘Veel terreineigenaren zullen de kostenverhoging van circa 20 procent voor chemievrije bestrijding niet slikken, zeker niet in deze economisch slechte tijd. Er is altijd wel een kleine hovenier te vinden die via een oom in de akkerbouw een bus glyphosaat kan krijgen. Trouwens, het blijft ook gewoon te koop bij tuincentra. We zullen te maken krijgen met concurrentievervalsing en illegale praktijken.’

KWAAD DAGLICHT

Boender meent dat bij afwegingen zoals over glyphosaat de nuchterheid in de Nederlandse politiek zoek is. ‘Wetenschappelijke feiten worden door de politiek in een kwaad daglicht gezet. Politici hebben het over ‘zwaar vergif’. Het rivierwater is veel schoner geworden dan twintig jaar geleden. Glyphosaat is gewoon een goed en milieuvriendelijk middel. Het verbod is onzin.’
Hoewel hij een ander mening is toegedaan dan Boender vindt ook Römgens van de drinkwaterbedrijven dat emoties de discussie op slot hebben gezet. ‘Het werd vaak een geloofsdebat tussen believers.’

Volgens Corné Kempenaar is het in Nederland haast onmogelijk om goede milieu-analyses te maken. ‘Belanghebbenden zitten er bovenop in begeleidingscommissies en proberen de resultaten te sturen.’ Volgens hem speelt ook mee dat glyphosaat is geframed als een chemische stof die wordt gemaakt door multinational Monsanto. ‘Dat concern levert glyphosaat aan boeren in de Verenigde Staten en Zuid-Amerika, en verkoopt hun tegelijkertijd zaad van soja en maïs dat door genetische modificatie resistent is gemaakt tegen glyphosaat. Veel mensen zijn daar tegen. Voor Wageningen University is het voortdurend zoeken hoe de wetenschap een weg kan vinden als dit soort emoties opspelen.’
Verontruste burgers zullen blij zijn met het verbod, anderen zullen doorgaan met chemische middelen om hun terras onkruidvrij te maken, ook al is dat binnenkort formeel verboden. Van de voorlichting in het tuincentrum heeft Wilco Boender geen hoge pet op. ‘Ik zie een invalkracht op zaterdag geen informatie verstreken over chemievrij onkruidbeheer.’ ■

www.wageningenur.nl/onkruidbeheer